

Birkenes kommune

Temaplan 2021-2024

For idrett og fysisk aktivitet

Folkehelse, friluftsliv og kulturbygg

Vedtatt 10.12.2020 KS sak 111/20

Innhold

1. INNLEDNING	4
1.1 Hvorfor skal vi lage en plan for idrett og fysisk aktivitet?	4
1.2 Organisering og medvirkning av planarbeidet	4
1.3 Hvordan fungerte den forrige planen?	5
2. FØRINGER FOR PLANARBEIDET	8
2.1 Nasjonale føringer	8
2.2 Regionale føringer	9
2.3 Lokale føringer – forhold til andre planer	10
3. IDRETT OG FYSISK AKTIVITET I DAGENS BIRKENES – status og utfordringer	11
3.1 Befolkningen	11
3.2 Folkehelse	11
3.2.1 Helseforhold	11
3.2.2 Barn og unges forhold	11
3.2.3 Eldres forhold	13
3.2.4 Funksjonshemmede	14
3.2.5 Andre folkehelseiltak	14
3.2.6 Utfordringer /virkemidler/iltak og behov:	15
3.3 Friluftsliv	15
3.3.1 Anlegg for friluftsliv	15
3.3.2 Utfordringer og virkemidler	16
3.3.3 Tiltak – behov framover	17
3.4 Idrett i Birkenes	19
3.4.1 Idrettsaktiviteter i Birkenes	19
3.6 Idrettsanlegg i Birkenes	21
3.7 Utfordringer og virkemidler	22
3.8 Behov og tiltak	23
4. HVA SKAL VI JOBBE MED I TIDA FRAMOVER	24
4.1 Visjon, mål og verdier	24
4.2 Strategier	24
4.2.1 Mål vi vil strekke oss mot	25
4.2.2 Prioriteringer i perioden 2021-2024	25
5. KULTURARENAER	25
5.1 Behov framover:	26
6. DEFINISJONER OG BEGREPSAVKLARING	27

Birkenes kommune

Birkenes kommunes visjon:

SAMMEN SKAPER VI VEKSTMILJØ FOR ALLE

Verdier: Sprek, ekte og dyktig

Mål for tilrettelegging for idrett og fysisk aktivitet:

Innbyggerne får gode opplevelser og oppnår bedre helse, trivsel og livskvalitet gjennom godt tilrettelagte idretts- og friluftstilbud.

1. INNLEDNING

Fysisk aktivitet i befolkningen er et prioritert offentlig satsingsområde. Gjennom lover og forskrifter, tilskuddsordninger og retningslinjer forsøker det offentlige i nært samarbeid med lag og foreninger å få oss til å bevege oss nok. Det er store gevinster å hente i form av bedre fysisk og psykisk helse, og ikke minst gode opplevelser!

Ny forskning på fysisk aktivitet og helse gjennom hele livet viser at fysisk aktive vil ha langt bedre fysisk og psykisk helse enn fysisk inaktive. Bare noen få minutters daglig fysisk aktivitet, tilsvarende rask gange, har stor helsegevinst. Overdreven fysisk aktivitet gir ikke nødvendigvis økt helsegevinst.

Birkenes kommune er en kommune i vekst. For at Birkenes skal være attraktiv og fremtidsrettet er det viktig å tilrettelegge for trivsel og gode levekår. Det er viktig å kunne tilby befolkningen gode idrettsanlegg, nærmiljøanlegg og friluftslivsanlegg samt gode anlegg for annen kulturutfoldelse. Birkenes skal være en attraktiv kommune å bo og jobbe i!

1.1 Hvorfor skal vi lage en plan for idrett og fysisk aktivitet?

Dagens temaplan er vedtatt av kommunestyret i sak 76/16 (15.12.2016) og er fortsatt retningsgivende for aktivitets og anleggsutvikling i Birkenes kommune. Planperioden går ut i år, og kommunen må derfor utarbeide en ny plan.

Formålet med temaplanen er å ha en politisk vedtatt og oppdatert langsiktig plan for anlegg for fysisk aktivitet, idrett og friluftsliv og kultur. Det er et statlig krav om en vedtatt kommunal plan for idrett og friluftsliv for å fylle kriteriene til å søke om spillemidler. Planen skal også omfatte eventuelle planer for oppgradering av eksisterende kulturbygg og nybygg innen kulturområdet.

For å forenkle prosessen noe har Birkenes kommune valgt å lage en temaplan. Planen som sådan er derfor uten juridisk bindende virkning når det gjelder disponering av arealer.

Kulturdepartementet har følgende minstekrav til planens innhold (jf. veileder for kommunal planlegging for idrett og fysisk aktivitet):

- Målsetting for kommunens satsing på idrett og fysisk aktivitet, herunder friluftsliv.
- Målsetting for anleggsutbygging og sikring av arealer for idrett og friluftsliv
- Resultatvurdering av forrige plan, med status-oversikt.
- Vurdering av langsiktige og kortsiktige behov for både anlegg og aktivitet.
- Det skal gjøres rede for sammenhengen med andre planer i kommunen.
- Prioritert handlingsprogram for utbygging av idretts- og friluftsanlegg.
- Oversikt over forventede kostnader knyttet til drift og vedlikehold av planlagte anlegg.
- Uprioritert liste over langsiktige behov for anlegg.
- Lokaliseringen av eksisterende og planlagte anlegg, områder for friluftsliv og arealbehov for planlagte anlegg og friluftslivsområder bør framgå av relevante kart.

1.2 Organisering og medvirkning av planarbeidet

Den administrative prosjektgruppen skal sørge for at relevante grupper blir trukket inn i planarbeidet. Denne gruppen består av kulturleder, arealplanlegger og folkehelsekoordinator.

Idrettsrådet har vært en viktig medspiller i prosessen. Idrettsrådet består av representanter fra Birkenes IL, IL Gry, Herefoss IL, Klatreklubben og Pistolklubben.

Rullering av ny plan startet våren 2020 med gjennomgang av forrige plan. I mai hadde kulturleder møte med Idrettsrådet og fikk innspill fra de ulike lagene.

Ungdomsrådet var ikke aktivt da planarbeidet ble satt i gang. Rådet ble aktivt igjen fra oktober 2020, og de fikk anledning til å komme med innspill i høringsrunden. Kulturleder var på et møte med rådet 26.oktober.

1.3 Hvordan fungerte den forrige planen?

Oppsummert er det både ting som har fungert bra og noe som bør og kan forbedres i den nye planperioden. Nedenfor følger en oppsummering av dette:

Har fungert bra:

- Planen har utløst midler til en rekke prosjekter. Det er gjennomført 35 anlegg. 10 anlegg i regi av frivillige og 25 anlegg i regi av kommune. 25 av disse har mottatt spillemidler/statlige tilskudd. Til sammen er det investert drøyt 10,5 mill kr over 4 år. I denne totalsummen har Birkenes kommune bidratt med nesten 2,7 mill kr. Det mest kostbare kommunale anlegget har vært rehabilitering av Birkeneshallen med nytt gulv, nytt lys og rehabilitering av garderobene. Herefoss IL har bygd det mest kostbare anlegget i perioden til nesten 3,3 millioner. Når man trekker fra spillemidler(1 mill) og kommunal andel (0,2 mill), har Herefoss IL selv stått for ca 2 mill som utgjør tilskudd fra næringsliv, stiftelser, egenkapital og dugnad! De har nå fått en flott kunstgressbane og friidrettsanlegg til gode for alle på Herefoss, og de har lagt ned en imponerende dugnadsinnsats.
- Det er hentet inn 2.647.300 i spillemidler/andre statlige midler. Differansen utgjør dugnadsinnsats og egenkapital fra frivillige foreninger samt sponsormidler fra næringsliv.
Spillemidler bidrar til stort engasjement hos de frivillige lagene, og de legger ned en enorm dugnadsinnsats. Verdt å nevne at deler av næringslivet også er gode til å støtte når de frivillige bygger anlegg som er åpne for alle.
- Det er 3 statlig sikra områder i Birkenes kommune. Det er deler langs Tovdalselva (Elveplassen/Teinefossen), deler langs Berse og Dikesholmane i Ogge. Det er laget egne forvaltningsplanser for disse områdene, noe som er et krav for å kunne søke om statlige midler til tiltak i disse områdene. Denne ordningen er viktig og har tilført Birkenes midler til gode tiltak.
- Når det gjelder kulturbygg og kulturminner er ikke totaltallene tatt med her, kun den kommunale andelen som har vært på kr 375.000. I denne summen ligger kr 150.000 til nytt møllebygg på museet. I fjor ble ny kulturminneplan vedtatt og kulturminner integreres fra 2020 i det årlige handlingsprogrammet for idrett og fysisk aktivitet. Det er en fordel å få samlet alt på en plass fordi en del tiltak innen kulturminneforvaltningen også har med friluftsliv å gjøre. Det tenkes avsatt kr 100.000 pr.år til oppfølging av tiltak i kulturminneplanen.
- Handlingsprogrammet har vært fleksibelt . Det årlige handlingsprogrammet kan hvert år oppdateres, og det kan tas inn anlegg fra langtidsprogrammet ved behov.
- Rullering av handlingsprogrammet er inne i en grei rutine.
- Planen, og spesielt handlingsprogrammet har en direkte kobling til økonomiplanen. Det har gjort arbeidsområdet synlig og sikret årlige budsjettmidler.

Kan forbedres (følges opp i ny plan)

- Birkenes kommune har i alle år sluppet meget billig unna når det gjelder bygging og drift av idrettsanlegg. Idrettslagene er de som har bygget idrettsanlegg og tatt størstedelen av kostnadene. Det har vært flere møter mellom idrettslagene og kommunen de siste årene i håp om å få kommunen til å ta større ansvar for bygging og drift av idrettsanlegg. Det er en stor utfordring for de frivillige å stå for så stor andel av byggekostnadene som de har gjort. Det burde vært bedre samarbeid mellom kommune og frivillige når det gjelder bygging og drift av idrettsanlegg, og det er et mål at dette vil forberedes i kommende periode.
- Ha mer fokus på **drift** av nye anlegg. Når det bygges nye anlegg trengs det mer midler til økt drift. Ansvar for drift må avklares tydelig før anlegg bygges. Dette gjelder spesielt kommunale anlegg. De frivillige er stort sett flinke til å vedlikeholde sine anlegg.
- Det er alltid slik at det settes opp flere anlegg i det 4-årige handlingsprogrammet enn hva som blir en realitet. Det er bedre å sette opp et anlegg for mye enn et for lite. Det er nemlig et krav for å få statlige spillemidler, at de anlegg som planlegges bygget, står i planen. At anlegg blir utsatt kan skyldes manglende finansiering eller personellmessig kapasitet. Eller det kan være at tiden blir for knapp til å sende inn søknadene. Følgende anlegg er utsatt i forrige 4-årsperiode:

Det var snakk om å starte et forprosjekt med ny flerbrukshall, men det er ikke kommet i gang. Birkenes IL har utsatt å skifte kunstgress på hovedbanen, rehab av lysløype, O-kart Flakkeheia/Mosfjeld, rehab gressbane til kunstgress, rehab friidrettsanlegg og rehab rulleskiløype. Flere av anleggene tenkes gjennomført i kommende 4-årsperiode. IL Gry har utsatt rehab fra grus til kunstgress og friidrettsanlegg, garderobes/klubbhus og bygging av skileikområde. Herefoss IL har utsatt skileik/trialbane, aktivitetsløype ved skolen, skileik på Toplandsheia. Andre mindre anlegg som er utsatt: ombygging av skytebane på Herefoss til elektroniske skiver, skate/basket Birkeland skole, gatefotballbane, flere mindre friluftstiltak langs elva og i Berse.

Herefoss IL har bygget en flott friidrettsbane/kunstgressbane. Her er ordfører Anders Christiansen som åpner banen sammen med leder i Herefoss IL Andreas Holm.

Birkeneshallen har i løpet av perioden fått nytt gulv, nytt lys og garderobene er blitt renovert og det er kommet en ekstra skillevegg.

STATUS BYGGING AV ANLEGG FOR IDRETT OG FYSISK AKTIVITET 2016-2020			<i>Jmf plan for idrett og fysisk aktivitet vedtatt 15.12.2016 KS76</i>	<i>Totalsum (egenkapital, sponning mm inkl dugnad/adm)</i>	<i>Kommunal andel</i>	<i>Spillemidler statlige midler/ andre</i>
<i>Tall i kursiv er ikke endelige regnskapstall, men basert på kostnadsoverslag</i>						
nr	anlegg	Eier/driftsansvar	status			
	Ordinære anlegg:					
1	Birkeneshallen- rehab garderober, ny skillevegg	Birkenes kommune	Ferdig.	956000	609000	304000
2	Turkart Birkeland	Birkenes IL/O-gr	Ferdig.	157000	40000	50000
3	Omgjøring av grusbane til kunstgress 7 bane fotball , samt friidrettsanlegg	Herefoss IL	Ferdig.	3287000	200000	1000000
4	O-kart Vestre Mollestad	Birkenes IL /o-gr	Ferdig	210000		70000
5	Modellflyplass Freds myrer	Sørlandet modellflyklubb	Ferdig	975000		325000
	Totalt ordinære anlegg:			5585000	849000	1749000
	Nærmiljøanlegg:					
6	Engesland sandvolleballbane	IL Gry	Ferdig	125000	30000	62000
7	Herefoss lys ballbinge	Herefoss IL	Ferdig,	92000	20000	46000
8	Birkenesparken renovering tennis	Birkenes IL	Ferdig	246000		123000
9	Natveitåsen balløkke og sandvolleyballbane	Birkenes kommune	Ferdig	684000	301000	300000
10	Berse rehab stupetårn og brygge	Birkenes kommune	Ferdig	250000	250000	
11	Tobias jorde lekepark mindre barn	Birkenes kommune	Ferdig	250000	250000	
12	Tobias jorde skileik	Birkenes kommune	Ferdig	340000	123000	165000
13	Lys ballbane/skøytebane Valstrand	Birkenes kommune	Ferdig	83000	50000	29500
14	Engesland skole aktivitetsløype	Birkenes kommune	Ferdig	195000	50000	97000
15	Engesland lys ballbinge	IL Gry	Ferdig	191000	20000	95000
16	Herefoss sandvolleyballbane	Herefoss IL	Ferdig	435000		216000
17	Tobias jorde aktivitetsanlegg/klatre	Birkenes kommune	Ferdig	667000	250000	300000
	Totalt nærmiljøanlegg:			3558000	1344000	1433500
	Anlegg for friluftsliv:					
18	Tursti Tobias jorde	Birkenes kommune	Ferdig	130000	110000	20000
19	Tursti østsida elva Slettane Årdalen	Birkenes kommune/A	Ferdig	15000	7500	7500
20	Tursti østsida elva Årdalen.-Teinefossen	Birkenes kommune/A	Ferdig	15000	7500	7500
21	Flakkeheia/Flakkefossen/Ionane bord og benker	Birkenes kommune	Ferdig	10000		10000
22	Flakkeheia gapahuker mm	Birkenes kommune	Ferdig	537000	309000	163000
23	Utvidelse parkeringsplass turområde/skiløyper Tveide	Birkenes kommune	Ferdig	70000	70000	
24	Skilting og merking turstier i hele kommunen	Birkenes kommune	kontinuerlig	80000	80000	10000
25	Eventyrløype/turstier Flakkeheia	Birkenes kommune	Ferdig	48500	3500	45000
26	Tobias jorde bord og benker	Birkenes kommune/A	Ferdig	45000	33000	12000
27	Elveplassen rydding skog	Birkenes kommune	Ferdig	20000		20000
28	Elveplassen oppsett mur	Birkenes kommune	Ferdig	115000	20000	95000
29	Elva sikring med stein /(plastring)	Birkenes kommune	Ferdig	95000	20000	75000
30	Elva bord og benker	Birkenes kommune	Ferdig	40000		40000
31	Benker/bord Herefoss	Birkenes kommune/A	Ferdig	7500	7500	
32	Badeplass Engesland	Birkenes kommune	Ferdig	20000	20000	
33	Ogge aktivitetsløype	MAF	Ferdig	350000		265000
34	Freesbeegolf Valstrand	Birkenes klommune	Ferdig	20000		20000
35	Freesbeegolf Oggevatn/Herefoss/Engesland	Birkeens kommune	Ferdig	20000		20000
	Totalt friluftsanlegg:			1638000	688000	810000
	Kulturminner/kulturbygg:					
1	Nytt møllebygg BBM		igangsatt		150000	
2	Slågedalsbrua		Ferdig		70000	
3	Andre mindre tiltak		Ferdig		40000	
4	Rydding/graving ruiner Tobias jorde		Ferdig		115000	
	Totalt kulturminner/kulturbygg:				375000	

2. FØRINGER FOR PLANARBEIDET

2.1 Nasjonale føringer

Utforming av statens politikk på dette området er nedfelt gjennom tre departementer:

- Kulturdepartementet (KUD) har ansvar for statlig kultur- og idrettspolitikk
- Miljøverndepartementet har ansvar for utformingen av statens friluftspolitikk
- Helse og omsorgsdepartementet har ansvar for politikktutforming av statens helsefremmende og forebyggende arbeid

Av sentrale føringer kan nevnes:

Idrett: I følge St. meld. 26 (2011-2012) «Den norske idrettsmodellen» er statens overordnede mål med idrettspolitikken: *Idrett og fysisk aktivitet for alle*. Denne målsetningen innebærer at staten gjennom sin virkemiddelbruk skal legge til rette for at alle som ønsker det, skal ha mulighet til å delta i idrett eller drive egenorganisert fysisk aktivitet. I 2019 startet arbeidet med en ny statlig idrettsmelding.

Idrett er viktig på alle nivåer, for alle som driver med det, og for mange rundt dem, og verdiene og effektene knyttet til utøvelse av idrett er hovedbegrunnelsen for den statlige støtten til idrettsformål.

Det er viktig å støtte den frivillige, medlemsbaserte idretten, slik at man kan opprettholde og utvikle et omfattende og godt aktivitetstilbud der folk bor. Og det er viktig med gode idrettsanlegg som gir flest mulig anledning til å drive idrett og fysisk aktivitet, og som speiler aktivitetsprofilen i befolkningen. Den viktigste målgruppen for den statlige idrettspolitikken er barn og ungdom.

Friluftsliv: St.meld.18 (2015-2016) «Friluftsliv- natur som kilde til helse og livskvalitet» Gjennom meldingen vil regjeringen bidra til at enda flere driver med friluftsliv, og får oppleve friluftsliv som en kilde til bedre helse og høyere livskvalitet. Regjeringen vil prioritere friluftsliv i nærmiljøet, slik at alle kan delta. Barn og unge er prioriterte målgrupper. Regjeringen ønsker at flere skal drive med friluftsliv fordi dette bidrar til å styrke folkehelsen. -Den helsemessige gevinsten av friluftslivet ligger i samspillet mellom naturopplevelse og fysisk aktivitet. Flere studier viser at mennesker som lever i eller i nærheten av grøntarealer blir lykkeligere og har bedre helse enn dem som ikke gjør det.

Det er viktig å ta vare på og videreutvikle grønnstrukturer i byer og tettsteder. Dette innebærer blant annet at slike områder skal prioriteres for statlig sikring. Erfaring og forskning viser at folk er vesentlig mer aktive hvis det ligger friluftslivsområder innen ca 500 meter fra der de bor.

Nasjonal handlingsplan for statlig sikring og tilrettelegging av friluftsområder (2013): Gir føringer i forhold til prioriteringer av areal til friluftsliv. Statlig sikring av friluftsområder skal generere mest mulig friluftsområder.

Stortingsmelding nr. 19 (2018-2019) Folkehelsemeldinga «Gode liv i et trygt samfunn»: I Folkehelsemeldinga presenterer regjeringa den samla innsatsen for å fremje betre folkehelse og god livskvalitet i befolkninga.

Folkehelsearbeidet er tverrsektorielt, og noko av formålet med denne meldinga er å samle og gjere greie for arbeidet i ulike sektorar.

Regjeringens handlingsplan for fysisk aktivitet 2020-2029 «Sammen om aktive liv» Hensikten med planen er å markere at hensynet til fysisk aktivitet er nasjonalt viktig, understøtte kommunesektorens ansvar og oppgaver i arbeidet for et mer aktivitetsvennlig samfunn og å gi innsikt i statlige tiltak og virkemidler som kan bidra til at dagens samfunn samlet sett er tilstrekkelig aktivitetsvennlig, samt bidra til nytenkning og samarbeid.

Lov 2011-06-24 nr. 29 «Lov om folkehelsearbeid» (folkehelseloven): Underbygger betydningen av en samfunnsplanlegging som ivaretar mulighet for egenorganisert fysisk aktivitet eller idrett. Folkehelseloven pålegger blant annet kommunene et helhetlig ansvar for å fremme folkehelse gjennom de virkemidlene de rår over.

Rikspolitiske retningslinjer/rundskriv T2/08 punkt 5: « I nærmiljøet skal det finnes arealer hvor barn kan utfolde seg og skape sitt eget lekemiljø. Dette forutsetter blant annet at arealene: er store nok og egner seg for lek og opphold gir muligheter for ulike typer lek på ulike årstider kan brukes av ulike aldersgrupper, og gir muligheter for samhandling mellom barn, unge og voksne» (innspill fra SLT koordinator)

7) NIF`s handlingsplan for idrettsanlegg «Idretten skal- flere og bedre anlegg 2019-2023».

Tilgang til anlegg til lavest mulige kostnader ved bruk er viktige virkemidler for å gjennomføre aktivitet for alle. Det er ikke et mål for idretten å bygge og drive idrettsanlegg. Ideelt sett bør alle anlegg bygges og driftes av det offentlige, mens idrettens rolle er å fylle dem med aktivitet. Idrettstinget har vedtatt tre hovedmål for anleggsområdet. Disse ligger til grunn for valg av strategier og tiltak: 1. Det skal bygges anlegg slik at all ønsket aktivitet kan gjennomføres. 2. Idrettslagenes kostnader ved bruk av idrettsanlegg skal reduseres gjennom større økonomisk forutsigbarhet. Gratisprinsippet bør være gjeldende. Idretten vil at all bruk av kommunale og offentlige idrettsanlegg skal være gratis for barn og unge i alderen 6-19 år. 3. Idretten vil ta et miljøansvar i planlegging, bygging og drift av idrettsanlegg.

FNs bærekraftsmål. Regjeringen har bestemt at FNs 17 bærekraftsmål skal være det politiske hovedsporet for vår tids største utfordringer. Gjennom sin planlegging er kommunene nøkkelaktører for å realisere en bærekraftig samfunnsutvikling og oppnåelse av bærekraftmålene i Norge. Flere av bærekraftsmålene vil ha innvirkning på kommunenes folkehelsearbeid. Bærekraftsmål nr 3 skal sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, uansett alder. Bærekraftsmål 11 sier også noe om at det skal være allmenn tilgang til trygge, inkluderende og lett tilgjengelige grøntområder.

2.2 Regionale føringer

På regionalt nivå er det i likhet med nasjonalt nivå, utarbeidet en rekke planer og forventninger til kommunal planlegging med bakgrunn i regionale interesser.

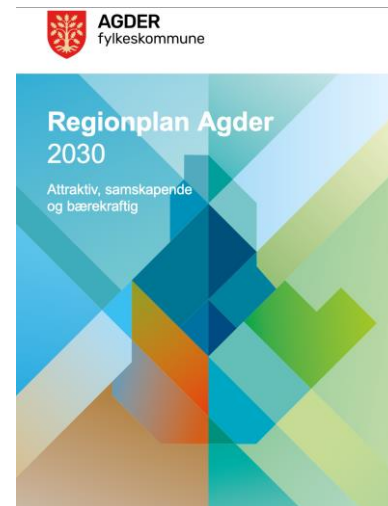
Regionale planer har fått større status og virkningskraft med den nye plan- og bygningsloven.

Regionplan Agder 2030 ble vedtatt høsten 2019 og det jobbes nå med handlingsprogrammene.

Planen inneholder flere mål og strategier, bl a:

- Videreutvikle bibliotek, museer, kulturskoler, ungdomshus, fritidsklubber og idrettsanlegg som arenaer for aktivitet, læring, debatt, mangfold og inkludering.
- Frivillighet er drivkraft i videreutviklingen av Agders kultur- og idrettsliv.
- Legge til rette for at lag og foreninger kan benytte offentlige lokaler, idrettshaller og idrettsanlegg uten kostnader eller til meget gunstig leie.

Regional plan for idrett, friluftsliv og fysisk aktivitet (2014-2017) for Aust-Agder fylkeskommune er også førende for kommunens arbeid på området.

Planen «Aktive Austegder II 2018-2021» er førende for arbeidet. Det er vedtatt følgende hovedmål: Sikre en helhetlig og langsiktig strategi for utvikling av anlegg for idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv. Aust-Agders befolkning skal stimuleres til, og ha anledning til å drive idrett, friluftsliv og fysisk aktivitet i sitt nærmiljø basert på egne behov, ønsker og muligheter.

Også i andre regionale planer sies det noe om folkehelse, friluftsliv og utfordringer på Sørlandet; blant annet i «Strategi for folkehelse i Aust-Agder 2014-2015».

Det jobbes nå med nye planer etter at Aust- og Vest-Agder ble slått sammen til ett fylke.

2.3 Lokale føringer – forhold til andre planer

Gjeldende kommuneplan er retningsgivende for utarbeidelsen av denne temaplanen. Kommuneplanens samfunnsdel, som ble vedtatt i 2015, har som visjon «Sammen skaper vi vekstmiljø for alle». Visjonen er grunnleggende også for utarbeidelsen av temaplan for idrett og fysisk aktivitet og kulturbygg. Kommuneplanen vektlegger «tidlig innsats» som et særlig satsingsområde, og at det skal tilrettelegges for god folkehelse i alle faser av livet. Tilrettelegging for idrett og fysisk aktivitet er meget viktig i så måte. Det slås også fast at Birkenes kommune skal tilrettelegge for tre levende sentra, noe som også bør gjenspeiles i utarbeidelsen av temaplanen.

Temaplan for idrett og fysisk aktivitet skal være et viktig verktøy for å innfri Birkenes kommunes mål og strategier innen tidlig innsats og folkehelseområdet, samt skaffe oss oversikt over kommunens utfordringer på feltet. Stikkord her vil være utvikling av aktiviteter, lavterskel- tilbud og anlegg for et bredt spekter av Birkenes` befolkning. I arbeidet med helsetilstand og faktorer som kan fremme folkehelsen, vil kommunale helseprofiler bli lagt til grunn. Det vil også bli foretatt en vurdering i forhold til behov for oppgradering av eksisterende evt. nye kulturbygg.

Planen skal blant annet sikre kommunal styring av anleggsutbygging, klar politisk prioritering innenfor planfeltet, riktige mål og veivalg. Denne planen vil også ta hensyn til noen av mål og strategier i vedtatt Helse- og omsorgsplan 2011.

3. IDRETT OG FYSISK AKTIVITET I DAGENS BIRKENES – status og utfordringer

3.1 Befolkningen

Pr. 2.kvartal 2020 var det 5224 innbyggere i kommunen. Innbyggertallet er i vekst, og er beregnet å stige jevnt i årene fram mot 2040. Beregninger viser at det i 2040 kan være mellom 5800-5900 innbyggere i kommunen.

3.2 Folkehelse

Birkenes har en ansatt folkehelsekoordinator i 20 % stilling. Flere av aktivitetene som er omtalt i denne planen er en del av folkehelsesatsingen i Birkenes kommune. All fysisk aktivitet som drives i regi av lag og foreninger eller av kommune må ses på som forebyggende helsearbeid. Utfordringen er likevel å få spesielt inaktive ut i fysisk aktivitet, få de opp av godstolen eller vekk fra datamaskinen! Birkenes har med vekslende hell forsøkt «Aktivitet på resept» ordning.

3.2.1 Helseforhold

Birkenes kommune har en "ung" befolkning med færre eldre sammenlignet med landsgjennomsnittet, vi har også en positiv økning blant barn og unge, og prognosene tyder på at dette vil fortsette i fremtiden. Likevel vil antall eldre over 80 år øke fra 175 idag til nærmere 400 i 2040.

85,2 % av barn mellom 1-5 år går i barnehage. (tall fra 2019)

De siste 30 årene har alle grupper i landet fått bedre helse, men helsegevinsten har vært størst for personer med lang utdanning og høy inntekt. For eksempel har denne gruppen lengre forventet levetid enn personer med lavere utdanning og inntekt. Særlig de siste ti årene har helseforskjellene økt, det gjelder både fysisk og psykisk helse, og både barn og voksne. Utjevning av sosiale helseforskjeller er derfor en viktig målsetting i folkehelsearbeidet.

Folkehelseprofilen 2019 for Birkenes kommune (utarbeidet av folkehelseinstituttet) viser at Birkenes har noen utfordringer:

- Personer med stønad til livsopphold er noe høyere enn landet forøvrig
- En del som sliter med psykiske problemer
- Det er utfordringer med overvekt blant barn og unge som ellers i landet.

For en mer utfyllende oversikt over folkehelse i Birkenes kommune kan kommunens oversiktsdokument anbefales.

3.2.2 Barn og unges forhold

Det er et rikt foreningsliv i kommunen, og mange barn og unge er aktive. De aller fleste barn i Birkenes har tilgang til lekeplasser og naturområder i nærmiljøet sitt. Det finnes tilbud om organisert idrett fra førskolealder og oppover innen flere ulike idretter. De største idrettslagene har i flere år hatt tilbud om allsidig barneidrett fra 5-12 år der lek i ulike aktivitetsmiljøer er en viktig faktor.

Aktivitet utenfor organiserte rammer er det vanskeligere å ha full oversikt over, men med selvsyn ser man at barn og unge er forbrukere av idrettsanleggene også utenom organisert aktivitet. Sandvolleyballanleggene

Birkenes kommune

ved elva er mye brukt sommerstid. Også på Herefoss og Engesland brukes anleggene utenom skoletiden. Ikke minst brukes anleggene i Birkenesparken av mange, både små og store, til uorganisert aktivitet. Det er etablert freesbeegolfanlegg ved Valstrand skole, og dette anlegget er veldig populært også utenom skoletida. Det er også etablert et tilsvarende anlegg ved Oggevatn gamle skole, og både IL Gry og Herefoss IL tenker å etablere anlegg. Anleggene er kommet i stand ved hjelp av ildsjeler. Kommunen har bidratt med noen folkehelsemidler til innkjøp av noen av kurvene.

En god del unge benytter seg av de treningstilbudene som finnes på treningssentrene «Pust og Pes» og «Birkeland trening».

Alle nyere byggefelt i kommunen har opparbeidete lekeplasser for barn. I Nordåsen terrasse har velforeningen oppgradert lekeområdet sitt med ny ballbinge, hinderløype og sykkelløype. I Natveitåsen boligfelt har kommunen etablert en ny ballbinge og sandvolleyballbane i 2016.

Det er ansatt egen SLT- koordinator som også er barnas representant i plansaker.

Fra det nye tiltaket «Heilt på jordet» i 2019.

På Tobias jorde ble det i november 2018 etablert en ny lekepark for barn fra ca 1-6 år, og i november 2020 ble det satt opp en klatrepark for de litt eldre barna. Kommunen har også tilrettelagt for økt skileikaktivitet på Tobias jorde. I 2019 ble det satt i gang et nytt tiltak for barn med bevegelse som tema «Heilt på jordet». Pga corona ble arrangementet avlyst i 2020.

Birkenes IL har i løpet av de siste årene oppgradert MINIPARKEN med nye lekeapparater samt oppgradering av ballbingen og tennisanlegget.

Det er tilrettelagt med lekeapparater i Berse ved badeplassen. Det samme gjelder på Engesland der velforeningen har kjøpt inn hoppematte som ligger i

vannet ved badeplassen. Den ble veldig populær sommeren 2020. Herefoss utvikling har tilrettelagt et fint badeanlegg og lekeplass i Kirkekilen.

2020 er blitt et meget spesielt år med covid 19- epidemien som har satt mye av aktiviteten for barn og unge på vent. Fysisk aktivitet i skole og fritid har vært stanset i flere måneder, og idrettsanleggene har vært stengt. Noe uorganisert aktivitet har det vært. Kommunen satte i gang toppturer for barn i denne perioden, noe som flere familier og barn benyttet seg av.

Barnehager og skoler:

- Alle barnehager i Birkenes ligger i nærheten av fine skogsområder og har lett tilgang til aktiviteter i naturen. For barnehagene i skoleområdet på Birkeland er det tilrettelagt med gapahuker, taulek i skogen og flere turstier.
- Barnehagene i Birkenes er med i den nasjonale satsingen «Helsefremmende barnehager og skoler» og har igangsatt et eget prosjekt «Aktive barn». Et av tiltakene er å kjøpe inn ekstra aktivitetsutstyr som skal gå på omgang i barnehagene. Barnehagene i kommunen er flinke til å ta barna med på tur og uteområdene er godt tilrettelagt for aktiv lek.
- I løpet av den siste 10-årsperioden er idrettsanleggene/lekeområdene spesielt ved Herefoss skole og Birkeland skole blitt oppgradert. Herefoss IL har bygd ny kunstgressbane med friidrettsanlegg ved skolen. De har også, i samarbeid med Herefoss utvikling, bygget ny sandvolleyballbane og

badeanlegg nede ved Herefossfjorden. Dette området ligger ikke langt fra skolen/barnehagen. IL Gry planlegger nå ny kunstgressbane og friidrettsanlegg som ligger like ved Engesland skole/barnehage og vil være et viktig supplement for økt aktivitet i skole-og barnehagehverdagen. Ved Valstrand ungdomsskole er det etablert et freesbeegolfanlegg som er blitt ganske populært og brukes av ungdom i både skole og fritid. I løpet av høsten 2020 vil det komme nytt klatrelekområde ved Birkeland skole.

Her er noen tall hentet fra Ung data-undersøkelsen i 2019 som sier noe om ungdoms trivsel i Birkenes. Denne undersøkelsen er gjort i 8. 9.og 10.trinn:

På enkelte indikatorer kommer ungdom fra Birkenes bedre ut enn landet for øvrig:

- 70 % av de unge sier de er medlem i ungdomsklubb. Dette ligger meget høyt over resten av landet der taller er kun 31 %
- 72 % sier de er aktive i en fritidsorganisasjon mot 65 % i landet for øvrig.
- 72 % sier de er fornøyd med lokaler/steder der de kan treffe andre ungdommer mot 50 % i resten av landet.
- På bruk av tid foran skjerm og bruk av sosiale medier bruker birkenesungdom mindre tid enn resten av landet.
- Ungdom fra Birkenes er mer fornøyd med egen helse enn i resten av landet. 77 % sier de er fornøyd med egen helse. I Agder er tallet 69 % og i Norge 70 %.
- 74% sier de tror de vil få et lykkelig liv framover mot 71% i resten av landet.

På andre indikatorer ligger vi litt under resten av landet:

- 52 % sier de er medlem i idrettslag mot 63 % i landet for øvrig.
- 70 % sier de er fornøyd med idrettsanleggene i kommunen. I Norge er prosentandelen 71 %.
- 79 % sier de trener minst en gang i uka mot 83 % i resten av landet.
- Kun 25 % sier de er fornøyd med kulturtilbudet (kino, konserter osv) mot 57 % i resten av landet.
- 56 % sier de trives på skolen mot 62 % i landet.

3.2.3 Eldres forhold

Turgåing i nærmiljøet er fra nasjonalt hold løftet fram som en særlig viktig aktivitet som kan bidra til bedre folkehelse. I Birkenes har vi de siste årene satset spesielt på å tilrettelegge turstier og friluftsområder i nærheten av der folk bor.

Mange eldre er gode brukere av de ulike turmulighetene som finnes i nærmiljøet. Turstiene i kommunen er varierte, noen er korte og noen lange, og det er turtilbud til de fleste. Store deler av Elvestien, lysløypa på Birkeland og turstien langs den gamle jernbanelinja til Tveide er områder som egner seg godt for eldre som har behov for jevnt underlag. Disse stedene er også egnet for rullestolbrukere. Det er også enkelte trimtiltak for eldre:

- En gang i uka er det styrke og balansetrening for eldre på aktivitetssenteret i regi av ergoterapeutene og fysioterapeutene i kommunen. Det er også gammeldans 1 gang per måned på aktivitetssenteret.

Birkenes kommune

- «Opp av godstolen»: fellestrim for eldre på Idrettshuset i regi av kommunens fysioterapeut 1 gang i uka. Kravet for å bli med er at de må ha minst ett grått hår! Det er ca 40 damer med på tiltaket.
- Det er flere tilbud for eldre i regi av treningssenteret «Pust og Pes» på Tolnes.
- I 2003 ble det startet en egen seniortrimgruppe på Birkeland. Gruppen går nå fast tur hver torsdag, og det er en gjeng på 20-30 som møter opp.
- Det er mange eldre som går toppturer i Birkenes hvert år, flere av de er godt over 80 år!
- Det er verdt å nevne at mange eldre er aktive i historielag, museumsaktivitet osv og er brukere av eldretreff og andre arrangement i regi av kommune og lag og foreninger. Å være aktiv i slike tiltak gir god helsegevinst!

*Seniorgjengen på tur.
Foto: Torbjørn Slaastad*

3.2.4 Funksjonshemmede

Et betydelig antall mennesker i Norge er bevegelseshemmede. For at også disse skal få muligheter til å drive med fysisk aktivitet, trengs det en viss grad av tilrettelegging.

I Birkenes er det enkelte områder som er spesielt tilrettelagt for funksjonshemmede, eller er slik utformet at de kan benyttes av denne gruppen. Eksempler er Elvestien og Elveplassen med enkel fiskebrygge og gapahuk, tursti ved Valtjønn og turveien langs den gamle jernbanelinja til Tveide. I Birkenesparken er det også asfaltert tursti/rulleskiløype/lysløype.

I Ogge er naturskoleleiren på Digesholman tilgjengelig for alle. Naturskoleleiren eies og driftes av Midt-Agder friluftsråd. All bruk og booking går via dem. For mennesker med nedsatt funksjonsevne, er det mulig å låne tilrettelagt båt for å komme seg til og fra leiren.

Det bør vurderes om det er behov for noen anlegg med universell utforming ved Engesland og Herefoss.

Skolene og idrettsanleggene er tilgjengelige for bevegelseshemmede. I Møglestuhallen i Lillesand (12 km fra Birkeland) er det varmebasseng.

Det er en selvfølge at man tar hensyn til universell utforming ved bygging av nye idrettsanlegg.

3.2.5 Andre folkehelseiltak.

Det er flere andre folkehelseiltak som drives i regi av private, lag og foreninger eller kommune. Her er noe av det som drives;

- **Treningssenteret Pust og Pes** har mange ulike tilbud, både fellestreninger og egentreninger. De har store saler med styrke- og utholdenhetsapparater, egen crossfitsal og sal for spinning og en for fellesaktivitet.
- **Mindre ballspill/innebandygrupper** for menn/ungdom/damer (eks kolestrolklubben, volleyball)
- **bedriftstrim** (fotball, volleyball, yoga)

*Tabatatrening utenfor Birkeneshallen.
Foto: wfeij*

- **Idrettslig aktivitet i regi av idrettslagene** (her er det en stor mengde tilbud, spesielt til barn og unge både på Birkeland , Herefoss og Engesland)
- **Aktivitet på resept/frisklivsentral:** Birkenes kommune har en frisklivsentral, den driftes av folkehelsekoordinator og inneholder blant annet fysisk aktivitet, læring og mestringskurs, samt individuelle kartleggingssamtaler. Det er også mulighet til å delta på «bra mat kur»s og røykesluttkurs i de omkringliggende kommunale frisklivsentralen som Birkenes samarbeider med.
- **Aktivitet for innvandrere.** Det er trening i Birkeneshallen, en kveld i uka og det kan være 20-25 gutter/menn med på tiltaket som er i regi av en privatperson. Et par ganger i året arrangeres det en friluftsdag for innvandrerfamilier, det kan være en skidag eller en turdag. Dette tiltaket er et samarbeid ml kommune og Midt –Agder Friluftsråd.

Fra en aktivitetsdag/skileikedag for innvandrerfamilier på Tobias jorde

3.2.6 utfordringer /virkemidler/tiltak og behov:

Når det gjelder denne planen handler det mest om tilrettelegging i forhold til ulike anlegg som stimulerer til idrett og fysisk aktivitet. Det vises derfor til utfordringer/tiltak og behov som er listet opp under avsnittene om friluftsliv og idrett. Det kan likevel her nevnes at det er ønskelig å opprette et folkehelseutvalg igjen. Dette var i virksomhet for en del år siden , men de siste årene har utvalget ikke vært i drift.

3.3 Friluftsliv

Det er satset på tilrettelegging for friluftslivsaktiviteter de senere år, både i regi av kommune og i regi av private eller lag og foreninger. Å legge til rette for aktiviteter i naturen kan virke forebyggende på flere områder; man får god trim, man får gode naturopplevelser, man blir kjent i egen kommune, og det er ofte sosialt hvis man drar flere sammen. Det har vært en bevisst satsing på «nærturtilrettelegging» som et forebyggende folkehelseiltak. En utfordring kan være å trekke ungdom med i friluftslivsaktiviteter selv om vi har sett en økende tendens til at også flere unge benytter seg av eksempelvis toppturtilbudet.

3.3.1 Anlegg for friluftsliv

Det er flere fine friluftsområder i Birkenes og noen er tilrettelagt med turstier, gapahuker, bord, benker osv. Dette gjelder Tovdalselva, Berse, Digerhaug, Tobias jorde, Ogge/Digesholmane og friluftsområdet ved Birkeland/Valstrand skole samt på Flakkeheia. Det er opparbeidet turstinnett både sør, øst og vest for Birkeland sentrum. På Herefoss ble det i 2019/2020 anlagt et fint badeanlegg og lekeparks i Kirkekilen. Det er også en gapahuk og badeplass ved veien mot Nes. På Engesland er det også lagt til rette med aktiviteter på badeplassen ved Stemplona i Ljosevann. Det er merka stier nær Engesland og Herefoss.

Vinterstid er Øynaheia/Toplandsheia blitt et meget populært område for hele Sørlandets befolkning. Her er skiløyper med varierte løypelengder; 2,5 km, 3,5 km, 7,5 km, 11 km og 16 km. Skiløypene kjøres opp av løypelaget som får faste årlige tilskudd av kommunene Arendal, Froland, Grimstad og Birkenes.

Tveideløypa er blitt oppgradert de siste årene av Birkenes IL og så fort snøen kommer kjører laget opp maskinpreparerte skiløyper både for klassisk og skøyting. De kjører også løyper på Tobias jorde og i lysløypa i Birkenesparken. På Tobias jorde har kommunen tilrettelagt med skileik i flere år, og mange barn og unge har benyttet seg av dette. Området blir maskinpreparert takket være Birkenes IL, og det er kjøpt inn utstyr som settes opp til glede for barna. Også skoler og barnehager benytter området når snøen er der. IL Gry kjører

fine løyper på Bellandsheia og i lysløypa og Herefoss IL kjører i sin lysløype. Man må være evig takknemlig for all dugnadsinnsatsen som legges ned for å kjøre fine skiløyper!

Snøfattige vintre er et vanlig fenomen på Sørlandet, og det er stadig flere lag som går til innkjøp av snøproduksjonsanlegg. At det også kan bli aktuelt i Birkenes, må man regne med.

For å tydeliggjøre friluftsverdier i kommunen ble det i 2017 foretatt en kartlegging og verdsetting av friluftsområder i kommunen. Dette er et viktig grunnlag for arbeid med kommune- og arealplan samt tiltaksplanlegging for grøntstruktur og kulturlandskap. Det var et nasjonalt mål at alle kommuner skulle ha gjennomført en slik kartlegging innen 2019.

3.3.2 utfordringer og virkemidler

Skal Birkenes kommune kunne nå de mål som er trukket opp, er det nødvendig med samhandling innad i kommunen, mellom kommune og andre offentlige myndigheter og ikke minst de frivillige organisasjonene. I flere år har det vært samarbeid om virkemidler hvor offentlige organer på flere nivå samordner med de lokale organisasjoner og næringsliv.

Midt - Agder friluftsråd er en viktig samarbeidspartner og Birkenes kommune er aktivt med i denne organisasjonen. Likedan er det meget viktig at kommunen har et godt og aktivt samarbeid med organisasjoner som er opptatt av friluftsliv; eks fiskelaget, Sportsfiskeforeningen, Speiderne og Klatreklubben m.fl.

Birkenes kommune har et meget godt samarbeid med ulike organisasjoner og pensjonister som rydder og vedlikeholder turstiene. Det er en forutsetning for å nå målene at dette samarbeidet kan fortsette.

Erik Aamlid og Olav B. Tveite har satt i spissen for pensjonistene som har laget tursti på øst- og vestsida av elva fra Teinefossen og opp til Slettane bru.

Grunneiere i Birkenes har vært meget positive til at man kan anlegge enkle turstier som ryddes og merkes. Det er viktig å opprettholde et godt samarbeid med grunneierne framover.

Tilrettelegging for nærturer har vært sett på som det aller viktigste for å få folk ut på tur. Det er viktig at menneskene har tilgang til naturopplevelser nær der de bor. Undersøkelser viser at bruken av naturområder går ned hvis det er mer enn 500 m til nærmeste tursti, turområde eller andre grøntområder. Birkenes kommune vil fortsette å prioritere tilrettelegging for friluftsliv i nærområdene.

Birkenes kommune har i flere år slitt med økonomi og har måttet redusere både når det gjelder tiltak og personell. Det ser dessverre ikke mye lysere ut framover og man er avhengig av å søke samarbeidsorganer om midler til tiltak rettet mot friluftsliv. I forrige periode fikk man ekstramidler fra Aust Agder fylkeskommune og Gjensidigestiftelsen til skilting av turløyper. Det er nødvendig å fortsatt se på muligheter for finansiering fra stiftelser og næringsliv, og det forutsetter ofte samarbeid med frivillige organisasjoner. Birkenes har flere områder som er statlig sikret, og dette gir mulighet for å søke midler til tiltak. Det gjelder et større område langs Tovdalselva, Berseområdet og Dikesholmane i Ogge.

3.3.3 Tiltak – behov framover

Flere aktivitetstiltak(folkehelseiltak) er satt i gang de siste årene og det er **et mål at man skal fortsette med disse tiltakene:**

- **Kulturorientering** Det er O-gruppa i Birkenes IL, i samarbeid med kulturkontoret, som står bak dette. 40 O-poster plasseres ut hver vår på ulike kulturminner i terrenget og står oppe til elgjakta begynner. Det er utarbeidet kart og beskrivelse av alle kulturminnene i et eget hefte. På denne måten får folk trimmet, de blir kjent i naturen i Birkenes og de blir kjent med den lokale historie.
- **På topp i Birkenes:** I 2005 startet man med toppturer til 5 topper hvor man plasserte postkasse med bok som folk kunne skrive seg inn i. Dette prosjektet utvikler seg stadig og i 2021 er det 21 topper! Man har nå klippekort der folk klipper på hver topp og ved fullt kort får de fin toppturpremie. Barn fra 10-12 år trenger 12 klipp for å få premie! Man ser av tallene at dette har vært og er et vellykket folkehelseiltak. Spesielt i coronatida var det mange familier og barn og unge som gikk toppturene. Det ble en utrolig rekord i 2020 med 27050 besøk på toppene!

3 glade barn som var på 12 toppturer sammen med familien i 2020!

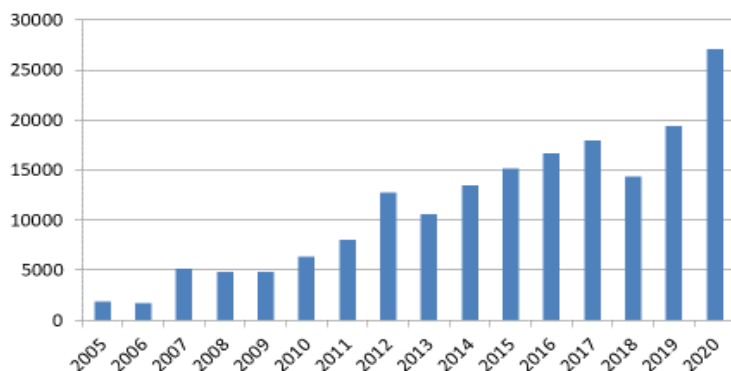

Prosjektet er et samarbeid mellom Birkenes IL, IL Gry, Herefoss IL og kulturkontoret/folkehelse i kommunen. Her representert med leder i IL Gry, leder i Herefoss IL, repr. fra orienteringsgruppa i Birkenes IL samt folkehelsekoordinator og kulturleder fra kommunen.

- **Toppturer for barn:** I mars 2020 lanserte kommunen (kultur og folkehelse) et eget toppturprosjekt for barn (fra 2-10 år) med 8 toppturer rundt Birkeland sentrum. Også her er det klippekort og fine premier. Det ble en artig serie med fine figurer på postkassene laget av en lokal ungdom, Tallak Senum Lie.

Utvikling toppturer Birkenes

I 2018 ble det en liten nedgang som nok skyldes en meget lang vinter (snøen lå til uti april) og en himla varm sommer som gjorde at ikke så mange gikk toppturer.

- **Ut på tur i Birkenes.** Eget hefte om alle merka turstier i kommunen. Det er nå turstinett øst, vest og sør for Birkeland sentrum. Det er også merket stier nær lokalmiljøet på Engesland og Herefoss samt til andre mål i kommunen. Det kommer nok til å bli merket noen flere, men hovedmålet nå vil være å vedlikeholde eksisterende stier. Turstiene gås gjennom 2 ganger i året av flere pensjonistgjenger som gjør en god jobb med å holde stiene åpne og sjekke at skilt og merker er i orden.
- **Flakkeheia.** I 2018/2019 har det vært fokus på å tilrettelegge deler av Flakkeheia som et eget friluftsområde. Kommunen eier et stort område der. Flere og flere har fått øynene opp for dette fine området som ligger nær Birkeland sentrum. Det er laget flere turstier og det er tilrettelagt et eget område ved Eskedalstjønna med gapahuk, utedo, brygge og klatreområde ved Eskedalshelleren. Trekunstneren Terje Gordon Jensen fra Skreros har laget flere spennende og fine eventyrskulpturer i tre langs stiene. Det er også laget ei egen trolløype for barn på 1 km nær Eskedalstjønna. Også på Nyhus, like i nærheten, er det laget en solid gapahuk til bruk for allmennheten. Man ønsker å fortsette samarbeidet med trekunstneren slik at Flakkeheia vil bli et artig og spennende turmål for barnefamilier.

Både barn og voksne imponeres av de koselige og fine figurene som trekunstneren Terje Gordon Jensen har laget på Flakkeheia. I 2020 er det kommet et drageøye og en nøkk. Og det kommer flere!

- **Eventyrøype for barnefamilier.** I 2019 ble det laget et eget opplegg med eventyrkort for barn. Kortet kan kjøpes på Best bensinstasjon og biblioteket og inneholder kart og beskrivelse av 6 fine turmål rundt Birkeland.(Flakkeheia og elva) Ved hvert turmål er det rastemulighet og bålplass. Det er postkasse med klippetang. I postkassa er det ark med mange tips til oppgaver som barna kan løse samt ei eventyrbok fra biblioteket. Når barna har klippet alle 6 turene kan de få en fin «ut på tur – aldri sur»- t-skjorte på biblioteket. Tiltaket vil fortsette i flere år.

Mange barn har i løpet av 2019 og 2020 vært på tur på Flakkeheia! Her kan de møte litt av hvert!

- **«Bua»** Våren 2020 ble det åpnet et tilbud på Birkeland der barn og unge kan få låne gratis idretts- og friluftsutstyr. Sportsbua låner ut både sykler, ski, baller, soveposer, telt, hengekøyer, padlebrett

osv. Tiltaket drives i regi av kafeen «Det gode selskab» og frivilligssentralen. Det er blitt lånt ut utstyr jevnt og trutt etter åpningen. Tiltaket ble opprettet ved hjelp av midler fra Gjensidigestiftelsen og Birkenes sparebank og man håper på drift i flere år framover.

- **Skilting og merking av turløyper.** Det norske turskiltprosjektet startet i 2013 og ble avsluttet i 2019. Dette var et samarbeidsprosjekt mellom mange ulike instanser, og det genererte mange midler til skilting rundt om i alle kommuner i landet. Det ble laget en egen skiltbok med maler slik at skiltingen ble lik i hele landet. Birkenes fikk flere midler av Gjensidigestiftelsen og Aust-Agder fylkeskommune til skilting flere steder i vår kommune. Det gjenstår fortsatt noen stier som ikke er merket etter denne standarden så det er behov for å fortsette. Det er viktig at skiltingen vedlikeholdes. Dette arbeidet må videreføres i handlingsprogrammet, med en årlig sum.

I Birkenes er det nå ca 260 km med merka turløyper og vinterstid blir det kjørt opp ca 40 km skiløyper!

De fleste løyper i Birkenes er merket med grønne standard skilt

- **Sikring av arealer.** I forbindelse med skolene i kommunen er det viktig at kommunen sikrer tilstrekkelige arealer for utbygging av idrettsanlegg til skolebruk samt sikring av grøntarealer til friluftslivtiltak for skoleelever.

Området rundt Valtjønn er et unikt område som bør avsettes til fremtidige behov for skolene. Det er i dag etablert ordninger med utedager i ulike klasser i skolen og alle tegn tyder på at dette kommer til å utvikles videre i årene som kommer.

Det bør vurderes om det er flere områder som bør sikres med statlig hjelp. I trange økonomiske tider for kommunen kan sikring bidra til at man kan søke midler til nye tiltak fra statlige organer. Man har i flere år hatt stor nytte av statlige midler til tiltak langs elva og området rundt Teinefossen som ble statlig sikret i 2004.

3.4 Idrett i Birkenes

3.4.1 Idrettsaktiviteter i Birkenes

Det finnes et utall av aktiviteter for både store og små i Birkenes. I Birkenes har vi 3 meget oppegående fleridrettslag; Birkenes IL, IL Gry og Herefoss IL. De har mange aktivitetstilbud til barn og unge, og virksomheten de driver er både forebyggende og helsefremmende. De har mange tilbud til barn, noe som er viktig ifht. motorisk og sosial utvikling m.m.

Det finnes blant annet tilbud om; barneidrett, volleyball, fotball, skiskyting, langrenn, basketball, håndball, friidrett, orientering m.m. I tillegg til disse tre storaktørene finnes det også andre lag som driver god aktivitet; skytterlag, klatreklubb, kampsport, seniortrim, seniordans osv.

Frivillige lag og enkeltpersoner har mange ulike tilbud, bl a: dametrim/ aerobic/zumba/tabatha,/spinning/ innebandy/fotball/Espe rundt-løp m.m. og flere bedrifter har aktivitetstilbud til sine ansatte. "Kom og Dans" har vært aktive i Birkenes i mange år og har mange danseglyde folk på sine kurs og dansekvelder. KRIK er også aktive og har flere ungdommer på sine aktivitetskvelder. Tilbudene er mange og det burde være aktiviteter innen fysisk aktivitet for de fleste. Gymsalene ved skolene på Valstrand, Engesland skole og Herefoss skole er nærmest fullbooket på kveldstid og Birkeneshallen er fullbooket fra kl. 08.30-22 hver dag med unntak av helgene hvor det er noe ledig kapasitet.

○ Toppidrett

Birkenes har i mange år vært en kommune der det satses på toppidrett, noe som i aller høyeste grad er med på å markedsføre kommunen på en positiv måte.

Det er mange utøvere, trenere og ledere som har vært med både på nasjonalt toppnivå, noen også internasjonalt. I dag er det skiskytterne i Birkenes som gjør seg bemerket over hele landet ,og de får stadig nye utøvere som bemerket seg helt i Norgestoppen. Lars Helge Birkeland var på elitelandslaget i skiskyting noen år og selv om han i 2020 er ute av laget satser han frist videre. Også brødrene Martin og Espen Uldal har gjort seg bemerket med gode resultater både nasjonalt og internasjonalt de siste årene. Det blir spennende å følge skiskyttere fra Birkenes fremover.

Vi har også flere gode skyttere i Birkenes som har bemerket seg nasjonalt. Tor Arnfinn Homme har flere gode resultater fra landsskytterstevnet.

Kommunen bør være med å bidra til at toppidrettskulturen i Birkenes kan videreføres i årene som kommer. Det er viktig at kommunen støtter opp om de ulike utøvere eller lag som ønsker å satse på toppidrett. Også på anleggssiden er det viktig at kommunen bidrar til å legge forholdene til rette for videre toppidrettssatsing.

○ Medlemsutvikling

Idrettsrådet består av Birkenes IL, IL Gry, Herefoss IL, Birkenes klatreklubb og Birkenes og Lillesand sportsskytterklubb. Birkenes IL har hatt den største utviklingen de siste årene og har nå 1141 medlemmer. De andre lagene har også økt medlemstallet, men ligger på en litt mer jevn utvikling. Klatreklubben har vært nede i en liten bølgedal, men er nå på vei oppover igjen.

Birkenes skiskyttergruppe har fostret mange toppidrettsutøvere. Spennende å følge Lars Helge Birkeland i sin videre satsing!

Pr.31.12.2019 har lagene følgende medlemstall som er innsendt til registreringen i Norges idrettsforbund:

Birkenes IL	1141
IL Gry	177
Herefoss IL	195
Birkenes og Lillesand sportsskytterlag	144
Birkenes klatreklubb	ca150 (noe usikkert tall)

3.6 Idrettsanlegg i Birkenes

Det finnes flere anlegg for idrett i Birkenes kommune:

- **Birkenesparken** er det største anlegget med flere delanlegg; flere fotballbaner med både gress, grus og kunstgress, lysløype, sandvolleyballbane, tennisbane, ballbinge, rulleskiløype, skiskytteranlegg og lekepark for barn. Det er et stort klubbhus med garderober, garasje/lager og kiosk. I tillegg er det klubbhus også nede i skiskytterhola. Anlegget drives og eies av Birkenes IL. Skoler og barnehager bruker anlegget til aktivitetsdager og turdager.
- **Herefoss/Engesland.** På Herefoss eier og driver Herefoss IL fotballbane/friidrettsanlegg, lysløype og ballbinge samt noen turløyper. Laget er også sterkt involvert i skianlegget på Øynaheia. Ny kunstgressbane og nytt friidrettsanlegg ble åpnet i 2019. Herefoss IL/Herefoss utvikling har også laget sandvolleyballbane og badeanlegg nede ved fjorden. IL Gry eier og driver fotballbane/friidrettsbane, sandvolleyballbane, lysløype, fotballbinge og turløype. Anleggene på disse stedene ligger like ved skolene og skolebarna bruker anleggene daglig. I tillegg er det gymsal i forbindelse med skolene, og de drives og eies av Birkenes kommune.
- **Skoleområdet på Birkeland** inneholder flere idrettsanlegg; Birkeneshallen, 2 ballbinger og 2 balløkker (en med grus og en m/asfalt), en sandvolleyballbane, aktivitetsløype, utendørs bordtennisbord samt Gymsal som eies og drives av kommunen. Det er også flere turløyper i området.
- **Birkeneshallen** På Birkeland ligger Birkeneshallen (28x52 m) plassert mellom Valstrand ungdomsskole og Birkeland barneskole. Hallen brukes av begge skoler samt at den brukes av lag og foreninger på ettermiddags- og kveldstid. Hallen er fullbooket både på dagtid og kveldstid. I helgene er det ofte kamper og turneringer der. Det er ledig kapasitet sommerstid og enkelte

Birkenes IL eier et av Sørlandets fineste og mest allsidige idrettsanlegg.

Øynahei/Toplandsheia er et vintereldorado med superfine løyper og folk fra hele Sørlandet bruker området. Folk fra Herefoss er sterkt involvert i Øynaheia løypelag og gjør en stor dugnadsinnsats.

helger gjennom året. Birkeneshallen er også bygdas storstue for andre kulturaktiviteter og det er flere store arrangement i hallen i løpet av året. I løpet av denne perioden er det lagt nytt gulv i hallen, det er installert nytt lys og garderobene er renoveret. Det er også satt opp en ekstra skillevegg slik at hallen nå kan deles i 3. Det er en stor utfordring at det ikke er nok treningskapasitet på ettermiddagstid til alle de som vil ha treningstid.

- **Klatreanlegg:** Klatreklubben drifter et innendørs klatreanlegg i Gamle Valstrand og de har også et utendørs klatre-anlegg på Flakkeheia.
- **Lysløyper.** Det finnes lysløyper både på Herefoss, Engesland og Birkeland. På Herefoss ligger den nær skolen og den er på ca 1 km. På Engesland ligger den også nær skolen og er på 1,7 km. På Birkeland ligger lysløypa i Birkenesparken/skiskytterstadion og er på 2,5 km. Løypene kjøres opp med maskin så for det er snøforhold.
- **Folkehøgskolen Sørlandet** Skolen eier og driver et 12.5 m svømmebasseng som barneskolen på Birkeland får leie til sin pålagte svømmeopplæring. Det er 13 km til nærmeste store svømmehall i Lillesand. Foruten svømmeanlegget finnes det en gresslagt balløkke og en gymsal her. Det finnes også et styrketreningsrom med apparater.
- **Motorsportanlegg.** På Rugslund, ca 5 km sør for Birkeland sentrum driver Kristiansand Automobilklubb (KAK) en bilcrossbane.
- **Freds myrer modellflybane.** I løpet av 2020 har Sørlandets modellflyklubb utvidet sitt anlegg på Freds myrer på Svalandsheia. Det regnes nå som et av Norges beste anlegg for modellflyaktivitet og de satser på å arrangere store mesterskap her.
- **Treningssenter:** Det finnes et treningssenter i sentrum på Birkeland (Birkeland trening) og «Pust og Pes» på Tolnes ble etablert for noen år siden. Disse er viktige bidragsytere for økt fysisk aktivitet i befolkningen.
- **Andre anlegg:** Skyteanlegg finnes både på Herefoss, Engesland og på Birkeland.

Det vises for øvrig til idrettsanleggsregisteret www.idrettsanlegg.no

3.7 Utfordringer og virkemidler

Det er utrolig viktig å se på frivillig arbeid som en av de store bidragsyterne i forhold til idrett og aktivitet. Frivilligheten samler mennesker og gir en glede i det å være engasjert. Frivilligheten er i Birkenes anerkjent som en av de sentrale byggesteinene i lokalmiljøet, og det må man håpe de fortsatt kan være. Idrettsanleggene eies i hovedsak av frivillige lag og ved hjelp av stor dugnad, spillemidler og gode tilskudd fra næringsliv, og også noe fra kommune, har lagene bygd opp mange varierte og gode idrettsanlegg i kommunen. Det har de siste årene vært flere møter mellom idrettsråd og ledelsen i kommunen i håp om å få økt kommunens bidrag til idrettsanleggene. Slik det har vært de siste årene har kommunen kun bidratt med småpenger til finansieringen av nye idrettsanlegg.

Siden 2006 har de 3 idrettslagene i kommunen bygget anlegg for over 20 millioner kroner. Kommunen har kun bidratt med litt i overkant av 1,4 mill. Birkenes IL, som det største laget, har alene bygget anlegg for

14,2 millioner. De har fått tilskudd av kommunen på litt i underkant av kr 1 million! De har fått ca kr 5,1 mill. i statlige spillemidler og resterende midler har de skaffet selv i form av dugnad og sponsormidler. Det er imponerende og et tankekors for framtida! Når man vet at de fleste kommuner i landet eier og drifter idrettsanleggene rundt om, så bør kommunen framover bidra i større grad når de frivillige bygger nye idrettsanlegg. Dette bør være en prioritert oppgave i årene framover. Idretten og kommunen bør sammen prøve å finne løsninger på denne utfordringen. I alle våre omkringliggende kommuner er det slik at kommunen bygger og drifter idrettsanleggene, og så er det de frivillige som drifter selve aktiviteten. Både Vennesla, Lillesand, Froland og Kristiansand eier og drifter de fleste idrettsanleggene. Birkenes kommune har i årenes løp spart utrolige summer på at idrettslagene her står for både bygging og drift av anleggene.

For å få gjennomført flere nye tiltak i kommunen i de neste årene er det vesentlig å fortsette samarbeidet mellom kommune og frivillige. Spillemiddelordningen er viktig å benytte fullt ut. Det er også nødvendig å hente inn midler fra andre ordninger og håpe på at næringslivet fortsatt ser verdien av å støtte utvikling av nye anlegg til gode for innbyggerne.

Et annet virkemiddel kan være å tenke sambruksløsninger, spesielt i forhold til en evt. ny idrettshall.

3.8 Behov og tiltak

- **Ny flerbrukshall/idrettshall.** Den største utfordringen framover er behovet for en ny flerbrukshall. Birkenes IL har signalisert behov for en ny idrettshall. Det er spesielt fotballgruppa som ønsker innendørs treningsmuligheter vinterstid til alle sine lag, spesielt barn og unge. Klatreklubben har også stort behov for en større innendørs klatrevegg. De har utfordringer nå fordi klatreveggen på Gamle Valstrand ikke gir nok utfordringer, og de ønsker å tilby aktiviteten til flere. Birkenes Skytterlag ønsker en innendørs skytebane. De hadde tidligere innendørs skyting på Gamle Valstrand, men måtte vike da det ble opprettet barnehage for noen år siden, og også pga. for dårlig ventilasjonsanlegg. Folkehøgskolen Sørlandet ønsker også å se på mulighet for en ny flerbrukshall. Som nevnt sliter Birkenes kommune ifht økonomi og vil ha store utfordringer også i årene som kommer.
Det bør gjennomtenkes om det kan være en løsning å kombinere en flerbrukshall med en barnehage. Det vil være naturlig å plassere en ny hall slik at den kan benyttes på dagtid av skoler/barnehager evt. andre helsetiltak. Kommunen kan ikke se at de har økonomi i de nærmeste årene til å bygge en ny flerbrukshall alene og eneste mulighet er å kanskje tenke kreativt ifht en sambruksløsning. I ei bygd som Birkeland burde det være behov for en barnehage rettet mot idrett og friluftsliv.
- **Skoleområder /barnehageområder** fungerer som arenaer for både organisert og uorganisert aktivitet og de bør være åpne også utenom åpningstidene. Disse arenaene bør derfor utformes slik at barn får de utfordringene som utvikler dem både fysisk og sosialt. Kommunen bør prioritere barnas områder, både for organisert og uorganisert aktivitet. Birkeland skole er av fylkets største med over 400 elever. De har meldt behov for flere aktivitetsanlegg. Skoleveien bør også utformes på en trygg og god måte slik at flest mulig barn går eller sykler til skolen. Dette vil redusere antallet som blir kjørt til skolen av foresatte, det vil minke trafikken til skolen og ikke minst bedre folkehelsen.
- **Utvikling i Birkenesparken.** Birkenes IL planlegger å lage en ny kunstgressbane (11-bane), renovere friidrettsanlegget og rehabilitere hovedbanen. De vurderer også å omgjøre grusbanen til en 9 -bane med kunstgress samt utrede muligheten for å bygge plasttak over 7`-banen. Også lysløypa og skiskytterstadion står på lista for renovering samt en ny kiosk med lager og toalett. Anlegget brukes av mange barn og unge, og kommunen bør bidra til finansieringen.

- **Utvikling Herefoss og Engesland.** IL Gry ønsker å omgjøre sin grusbane til kunstgress. På Engesland vil de også bygge nye garderober/kiosk. På Herefoss planlegger de en trialbane som kan kombineres med et skileikområde. De har allerede en trialbane etablert på Stoveland, og de ønsker nå å bygge klubbhus og sanitænanlegg og lager der. De ønsker også å lage et lager/kiosk/klubblokale nede ved fjorden. Det vil være en stor fordel for skolene og barnehagene på de respektive stedene og det vil være naturlig at kommunen strekker seg langt for å bidra med finansiering til disse anleggene. Kommunen bør også bidra til utvikling innen friluftsliv på disse to stedene.
- **Gymsaler.** Det er behov for oppgradering av gymsalene på Engesland og Herefoss. Det er verdt å merke seg at det ikke lenger gis spillemidler til rehabilitering av mindre gymsaler.
- **Sentrumsutvikling.** I forbindelse med utvikling i sentrum er det aktuelt å utvikle Tobias jorde videre slik at det blir en god arena for alle. Det er viktig å innarbeide aktuelle tiltak i denne planen og en fordel hvis tiltakene er godkjent for å kunne søke spillemidler.
- **Berse** er et offentlig friluftsområde på Birkeland som er tilrettelagt med badeplass, lekeplass, sanitænanlegg, parkering, brygger og stupeanlegg. Dette området er veldig mye brukt sommerstid og det er behov for å utvide både stranda og parkeringsplassen. I tillegg er sanitæranleggene modne for renovering. Det har i flere år vært planer om å gjøre noe med Møllebekken, men planene har stadig blitt utsatt. Tiltakene vil fortsatt innarbeides i planen i tilfelle man får midler og ressurser til å gjøre tiltak i det området. Deler av området i Berse er statlig sikret og gir derfor mulighet for å få statlige midler.
- **Flakkeheia/Tovdalselva.** Det er satt opp tiltak i disse populære områdene i planen. En del tiltak er planlagt gjennomført i neste periode.

4. HVA SKAL VI JOBBE MED I TIDA FRAMOVER

4.1 Visjon, mål og verdier

Birkenes kommune har sin hovedvisjon: «Sammen skaper vi vekstmiljø for alle» og dette skal bygge på følgende verdier: Sprek, ekte og dyktig. Når det gjelder kommunens satsing på idrett og fysisk aktivitet er målet å tilrettelegge idrett- og friluftstilbud som skaper gode opplevelser og gir bedre helse, trivsel og livskvalitet!

4.2 Strategier

Strategier vi vil bygge videre på:

- Opprettholde og øke det gode samarbeidet med lag og foreninger slik at det er et godt organisert idrettstilbud både på Engesland, Herefoss og Birkeland.
- I samarbeid med flere aktører skal kommunen vurdere muligheten for å bygge en ny flerbrukshall på Birkeland, gjerne sammen med en ny barnehage.
- Det store potensialet som ligger i korte avstander til grøntområder og natur for de fleste innbyggerne.
- Videreutvikle anlegg som stimulerer til uorganisert aktivitet nær der folk bor, via anlegg ved skoler, barnehager og boligområder.
- Det gode samarbeidet med frivillige i fht. tilrettelegging for friluftsliv og vedlikehold av friluftsområder.

- Opprettholde et godt samarbeid med grunneiere i fht. utvikling av turområder.

4.2.1 Mål vi vil strekke oss mot

- Økt kommunalt tilskudd til idrettslag som bygger og drifter idrettsanlegg.
- Idrettsanlegg som er tilpasset dagens og framtidens behov.
- Enda bedre tilrettelegging for friluftsliv, spesielt for barnefamilier og ungdommer.
- Tilrettelegging for fysisk aktivitet for flere grupper av befolkningen. (voksne, eldre, bevegelseshemmede m.fl.)
- Opprettelse av en friluftsliv- og/eller idrettsbarnehage i Birkenes.
- Opprettholde god og oppdatert informasjon om tilbud og muligheter.

4.2.2 Prioriteringer i perioden 2021-2024

- Prioritere planlegging/evt. bygging av en flerbrukshall/flerbruksbygg på Birkeland.
- Kommunen bør sammen med idrettsrådet komme fram til gode løsninger for framtidig utbygging og finansiering av større idrettsanlegg til gode for alle.
- Å legge til rette for fysisk aktivitet og friluftsliv i nærheten av der folk bor.

5. KULTURARENAER

I Birkenes kommune har vi flere bygg som kan gå under kategorien kulturbygg. Det gjelder Birkeneshallen, gymsalene på skolene, grendehus og gamle Valstrand, Grasham og Torvstrøfabrikken, (Birkenes Bygdemuseum), Iveland og Vegusdal Bygdemuseum.

I 2011 ble den nye kulturarenaen på Valstrand behørig åpnet og består nå av kantine, blackboks med sidescener og uttrekksbart amfi, flygelrom, ny musikkavdeling med øvingsrom og kontor og fellesrom for kulturskolen. Gymsalen fikk også en god opprusting. Dette er blitt et meget fleksibelt bygg som gir mange muligheter i fht. bruk.

Scenen på Tobias jorde er også blitt oppgradert og består nå av en rund scene som er 15 m i diameter, her er god strømtilførsel og sidevegger som kan brukes på ulike måter. Dette gjør at man kan lage liten scene eller stor scene og sceneåpning kan være både mot øst og vest. Det bygges i 2017 nytt fast tak over denne scenen ved hjelp av milliongave fra innbygger!

Gamle Valstrand er en tidligere skole som er ombygd til et «mini kulturhus». Det er laget lokaler for den kommunale fritidsklubben for ungdom i den ene delen av bygget som består av aktivitetsrom, kafelokaler, kjøkken, bandrom og universelt utformet toalett. Klatreklubben bruker også aktivitetsrommet som er innredet med klatrevegger pluss at de har et eget klubbrom/lagerlokale. I den andre delen av bygget er det rom(vevstue) som benyttes av bygdekvinnelaget. I tillegg er det flere rom som benyttes av musikkorpset i

Birkenes kommune

bygda. Bygget brukes lite på dagtid og kan dermed bidra som aktivitetsarena for skoler/barnehager/kulturskole. Det er behov for oppgradering av bygget, ikke minst bedre isolering.

Torsbuhallen på Herefoss brukes til daglig som gymsal for Herefoss skole. I tillegg til salen er det her en scene, kjøkken og vrimlerom slik at bygget også fungerer som samfunnshus for bygda. Det er behov for oppgradering.

Engesland grendehus består av vrimlerom, kjøkken, scene og noe lager og gymsal som brukes av skolen på dagtid. Huset benyttes av bygda som samfunnshus. Det er behov for oppgradering.

Museet på Tveide: Museet på Tveide består blant annet av flere mindre bygg som danner et gårdstun. For få år siden åpnet nytt magasinbygg kombinert med museumsbarnehage, og dette er blitt en flott tilvekst til museet. I 2020 er det kommet opp nytt møllebygg som skal huse bl.a mølla til Jacob Mo som nå skal rives. Det er også i 2020 bygget et stort bygg som inneholder garasje og flere rom for møter osv. Bygget er satt opp med private midler og huset kalles «Steinars garasje».

Iveland og Vegusdal bygdemuseum ligger på Fjermedal på grensen mellom Birkenes og Iveland kommuner. Her er det bygget opp et flott gårdstun, og det er bygget egen magasinbygning. Det er en egen avtale mellom Iveland og Birkenes kommune angående årlig driftstilskudd til museet. Dette tilskuddet har stått nærmest helt stille i mange år og bør økes.

I tillegg finnes privateide hus; Speiderhuset, Speiderhytta ved Begervann, Idrettshuset i Birkenes parken, m.fl.

Valstrand kulturarena er en del av Valstrand skole og består av musikkavdeling, gymsal, kantine og en blackboks samt kontor og møterom for kulturskolen. På fritida benytter kulturskolen, lag og foreninger og andre lokalene. Arenaen ligger idyllisk til ved Valtjønn. Foto: Wfe

5.1 Behov framover:

- Det er et ønske og få et kulturhus/flerbrukshus i sentrum av Birkeland som kan romme bibliotek, turistkontor, bygdekino, scener og øvingsrom, kafé, kommunalt servicekontor og evt. andre kontorer. Et slikt bygg kunne vitalisert sentrum og skapt mer liv og røre.
- Behov for oppgradering av Gamle Valstrand. Dersom denne bygningen rives er det behov for tilsvarende lokaler for musikkorpene, Vevstua, klatreklubben og Joker fritidsklubb.
- Det er behov for oppgradering av samfunnshusene(deler av skolebyggene) på Engesland og Herefoss
- Det kan også være aktuelt med innkjøp av en musikkbinge til bruk for bandvirksomhet
- På Engesland er det planer om et nytt flerbrukshus/aktivitetshus «Engeslandstunet»

6. DEFINISJONER OG BEGREPSAVKLARING

I kommunedelplanen for idrett og fysisk aktivitet vil vi i så stor grad som mulig bruke de samme betegnelse som brukes i kultur- og miljøverndepartementets stortingsmeldinger om idrett og friluftsliv.

Idrett

Med idrett forstås aktivitet i form av konkurranse eller trening i den organiserte idretten.

Fysisk aktivitet

Med fysisk aktivitet forstås egenorganiserte trenings- og mosjonsaktiviteter, herunder friluftsliv og leikpregede aktiviteter.

Friluftsliv

Med friluftsliv forstås opphold og fysisk aktivitet i friluft i fritiden, med sikte på miljøforandring og naturopplevelser.

Friområder

Friområder dekker avgrensede områder med spesiell tilrettelegging og opparbeiding for allmennhetens uhindrede rekreasjon og opphold. Områdene er vanligvis ervervet, opparbeidet og vedlikeholdt av kommunen og kan være parkanlegg, turløyper, lysløyper, lekeplasser og badeplasser.

Universell utforming

Utforming og sammensetning av ulike produkter og omgivelser på en slik måte at de kan brukes av alle mennesker, i så stor utstrekning som mulig, uten behov for tilpassing og spesiell utforming. Når det gjelder tilrettelegging i natur brukes gjerne begrepet «tilgjengelighet for alle». Det er et mål å tilrettelegge og gjøre naturen tilgjengelig som aktivitetsarena for flest mulig, men naturens rammer har begrensinger som gjør det umulig å lage aktivitetsarenaer for absolutt alle.

Lavterskeltilbud

Med begrepet "lavterskeltilbud" menes aktiviteter som egner seg for personer som i utgangspunktet er lite/ikke fysisk aktive, som ikke krever spesielle ferdigheter, som krever lite utstyr, har lav pris/er gratis og er lett tilgjengelige fysisk, sosialt og kulturelt.

Friskliv

Friskliv er tiltak innenfor levevaneområdene fysisk aktivitet, kosthold og tobakk hvor målet er å gjøre det enklere for enkeltpersoner (0-100 år) eller grupper i befolkningen å ta helsemessig gode valg.

Folkehelsearbeid

Samfunnets totale innsats for å opprettholde, bedre og fremme folkehelsen. I dette ligger nødvendigheten av å styrke verdier som gir det enkelte individ og grupper muligheter for ansvar, delaktighet, solidaritet, mestring og kontroll over eget liv og situasjon

Grøntkorridor

En grøntkorridor bør ha en bredde på fra 20 til 100 m, og har til vanlig følgende funksjoner:

- Turtrasé for bebyggelsen
- Binder sammen boligområder med friområder og idrettsanlegg.
- Tjener som forbindelse mellom hjem, skole, arbeidssted etc.
- Tursti

Birkenes kommune

- Trasé hvor en kan ferdes til fots. Er ryddet for vegetasjon. Grunnen er ikke, eller i liten grad opparbeidet. Bredden min. 0,5 m (1,0 meters ryddebredde).

Idrettsanlegg

Idrettsanlegg omfatter alle typer tilrettelegging for idrettsaktiviteter (fra anlegg for konkurranse- og eliteidrett til områder og anleggstyper for mosjonspregete aktiviteter). Begrepet beskriver følgende i forbindelse med planer for idrettsanlegg:

1. Anleggstype som forteller hvilke aktiviteter og idretter anlegget er beregnet for (svømmehall, tursti, fotballbane etc.)
2. Anleggskategori som forteller hvor stort geografisk område anlegget skal betjene, beliggenhet i forhold til brukere og hvilken funksjon anlegget skal ha.

Idrettsanlegg klassifiseres i følgende kategorier:

- Nærmiljøanlegg
- Kommuneanlegg
- Fylkesanlegg
- Riksanlegg

Denne planen omfatter kun nærmiljøanlegg og kommuneanlegg. Fylkesanlegg og riksanlegg behandles ikke i planen fordi slike anlegg ikke finnes i kommunen, og det er heller ikke kjent at anlegg av denne type planlegges lagt til kommunen.

Nærmiljøanlegg

Nærmiljøanlegg er et enkelt anlegg for fysisk aktivitet som ligger i eller i direkte tilknytning boligområdet, og som er en integrert del av dette. Anlegget er beregnet for befolkningen i boligområdet og skal ivareta behov for trim- og friluftaktiviteter for alle aldersgrupper, barnas leikebehov innbefattet. Nærmiljøanlegg er vanligvis ikke beregnet for konkurranse etter konkurranseidrettens regler og bestemmelser. Eksempler på nærmiljøanlegg er områder for skileik, ballslette, sykkelbane, nær-o-kart, tursti, joggeløype, grøntkorridor, skateboard-ramper og ute-bordtennisbord.

Kommuneanlegg

Mindre kommuneanlegg (lokalanlegg)

Disse anleggene dekker behov for konkurranser etter gjeldende regler på lags- og kretsplan. Felles anlegg med skole kan være aktuelt. Bydelen, boligområdet, grenda og skolekretsen vil ofte være det geografiske området et lokalanlegg dekker. Det vil for en del anleggstyper være naturlig å vurdere utbygging av mindre anlegg i sammenheng med behovet for skoleanlegg.

Større kommuneanlegg

Større kommuneanlegg er anlegg som dekker behovet for en eller flere idretter for hele eller en større del av kommunen. Enkelte større kommuneanlegg kan ha funksjon også for andre kommuner. Disse anleggene dimensjoneres og utformes slik at det tilfredsstiller kravene for konkurranser på kretsplan og eventuelt for nasjonale konkurranser. Alle særretter med stor utbredelse i kommunen, bør ha minst et slikt anlegg.

Betegnelsen "kommuneanlegg" betyr ikke at kommunen nødvendigvis står som eier av anlegget. Eksempler på større kommuneanlegg er idrettspark med enheter for en rekke idretter, svømmehall, idrettshall, langrennsstadion med løypenett for konkurranser.